

DEN FORSKNINGSPOLITISKE SITUATION I DE NORDISKE LANDE.

Forholdene i Island

Af Ólafur Bjarnason, president for Islands
Akademi (Vísindafélag Íslendinga).

Som indledning til en kort diskussion om den forskningspolitiske situation i Island for tiden synes det nødvendigt at pointere nogle demografiske fakta og dröfte i al korthed den islandske forskning og forskningsinstitutionernes udvikling i dette århundrede.

Islands populationstal den 1. desember hvert år i perioden 1975-1982 vises i tabel 1. Da landets areal er 103 tusind km² er det meget spredt befolket eller lidt over 2 individer pr km² som er det laveste i Vest-Europa. Dertil skal tilföjes at lidt over halvdelen af befolkningen bor i sydvestdelen af landet, i Reykjavik og nærmeste omegn.

Inden oprettelsen af Islands Universitet i 1911 havde man i slutningen af det 19. århundrede oprettet de såkaldte embedsmands-skoler, det vil sige præsteskolen, lægeskolen og juristskolen. Disse skoler blev inkluderet i det nye Universitet som Universitetets tilsvarende fakulteter. Dertil kom det fjerde fakultet nemlig det filosofiske fakultet, som foruden filosofi omfattede undervisning og forskning i det islandske sprog, den islandske litteratur og Islands historie.

Tabel 2 viser antallet af lærere og studerende i Universitetets første år 1911-1912 sammenlignet med antallet af lærere og studerende i Universitetsåret 1979-1980. Antallet af studerende er således steget fra 45 til 3200 og antallet af lærere fra 21 til 909. De forskellige

kategorier af lærere er også angivet i tabellen som viser at i begyndelsen var der ingen ansatte lektorer eller adjunkter. Kategorien "andre lærere" indebærer ikke fastansatte lærere og tilfældige forelæsere. Antallet af lærere i denne kategori er i de sidste ^{år} blevet meget diskuteret i Universitetets kredse, og Universitetets konsistorium kæmper stadig for at få flere af dem fastansatte.

I tabel 3 er vist Universitetets oprindelige fire fakulteter sammenlignet med de nuværende fakulteter. De nye fakulteter er tilføjet Universitetet under og efter sidste verdenskrig. Under de forskellige fakulteter hører der siden tilsvarende forskningslaboratorier og institutter. Det første laboratorium blev stiftet under det lægevidenskabelige fakultet 1. januar 1917, det vil sige Universitetets Institut for Patologi og Mikrobiologi. Foruden de egentlige Universitetsinstitutter er der i dag forskellige andre forskningsinstitutter ifølge loven tilknyttet Universitetet, som anført i Tabel 4.

Det første på listen, Instituttet for Eksperimental Patologi på Keldur har mest med veterinær patologi og mikrobiologi at gøre og er bedst kendt udenfor Island for forskningen af "slow-virus infections" som er blevet foretaget der siden stiftelsen af instituttet året 1948.

Nummer to på listen er Árni Magnússons Institut eller det Arnamagnæanske Institut. I denne institution opbevares de gamle islandske håndskrifter og der udføres en grundig og alsidig forskning på det område. I samme bygning som Árni Magnússons Institut er også lokaliseret Islands Universitets Ordbog hvor man i mange år har arbejdet

på indsamling af ord til en udførlig ordbog over det islandske sprog.

Det Nordiske Vulkanologiske Institut er et godt eksempel på nordiskt videnskabeligt samarbejde og finansieres ved hjælp af penge fra alle de nordiske lande.

Til sidst skal nævnes Universitetets Genetiske Komité som blandt andet har beskæftiget sig med at indsamle data på komputer over alle Islændinge som levede i året 1840 og de som er født senere, med humangenetisk forskning for öje.

Foruden Universitetets Forskningsinstitutter som beskæftiger sig mere med den grundvidenskabelige forskning har vi Næringsvejenes Forskningsinstitutter som arbejder med anvendt forskning. Disse institutters navne er opført i Tabel 5. Nært knyttet til Næringsvejenes Forskningsinstitutter er der en rådgivende komité, det tekniske forskningsråd (statens forskningsråd), som ikke har direkte med administrationen at gøre men som har en indirekte vejledende og rådgivende opgave. Dette forskningsråd har i mange år haft et nært samarbejde med de övrige nordiske lande gennem Nordforsk. På dette forskningsråds vegne publiceredes der for nylig en prospektiv plan vedrørende udviklingen af næringsvejenes forskning de næste fem år. Figur 1 viser den kapital som er blevet investeret i de forskellige grene af næringsvejenes forskning fra 1970 og indtil sidste år og det som er planlagt indtil 1987, regnet i millioner kroner. Planen går således ud på at der anvendes en stigende mængde penge til denne del af forskningen de nærmeste fem år. Figur 2 giver en oversigt over den arbejdskraft som er anvendt ved disse institutter og planlagt igennem samme periode udregnet som arbejdsår.

I den ovennævnte prospektive plan som for nylig blev publiceret på det tekniske forskningsråd på Islands vegne er der anført et skema her gengivet som figur 3. Det viser hvorfra kapitalen til forskningen er kommet i nogle lande indenfor OECD. Der ser man at i Island er langt den største del kommet fra staten men kun en ringe del fra private foretagender. Figur 4 viser igen procenten af nationalindtægterne i forskellige lande anvendt til forskning tilligemed procenten af universitetslærde specialister arbejdende indenfor forskningen.

Det tekniske forskningsråd i Island som jeg har nævnt før har kun en rådgivende myndighed og uddeler ikke direkte penge til forskning. Der findes derimod en anden institution i landet som uddeler penge til forskellige videnskabelige projekter, det vil sige den Islandske Videnskabsfond, stiftet 1957.

I mange år har man arbejdet med forslag til ændring af lovene om det tekniske forskningsråd og videnskabsfonden. Til slut kom man i sidste år overens om forslag til ændring af disse love som nu ligger til overvejelse i Kultur- og undervisningsministeriet. Dette forslag er bygget på lignende principper og gælder for organisationen af forskningsrådene i de øvrige nordiske lande. Hvis dette lovforslag bliver vedtaget af Altinget så vil der blandt andet blive skabt en formel organisation til nærmere forskningssamarbejde mellem Island og de andre nordiske lande på de forskellige felter indenfor forskningen. Som bekendt har Island i mange år sendt observatører til møder i samarbejdsnævnene indenfor medicinsk, naturvidenskabelig og humanistisk forskning.

I Island vil der blive sikret mere penge til forskningsrådenes virksomhed, hvis ovennævnte lovforslag bliver vedtaget. Forslaget indebærer, at der fra staten hvert år bliver givet 1 o/oo af finanslovens helhedsbeløb til dette formål. Et andet punkt som forslaget lægger stor vægt på er forstærket samarbejde mellem universitetets forskningsinstitutter, næringsvejenes forskningsinstitutter, forskningsrådene og diverse institutioner i samfundet. For at stimulere et sådant samarbejde er der planlagt symposier en gang om året til diskussion af forskellige problemer vedrørende forskningen i landet. Til disse møder, som forskningsrådene skal stå for, vil man indbyde repræsentanter fra relevante forskningsinstitutioner, andre institutioner og interesserede instanser i samfundet.

Foruden det prospektive plan vedrørende udviklingen af næringsvejenes forskning er der i året 1981 publiceret en plan vedrørende udviklingen af ingeniør- og naturvidenskabelig forskning på Islands Universitets vegne. Denne plan tilligemed en beskrivelse af udviklingen af den selvsamme forskning i Island blev udarbejdet af en komité nedsat af det tekniske forskningsråd (Rannsóknaráð ríkisins). I januar 1981 nedsatte Islands Universitets konsistorium en komité til udarbejdelse af en plan til fremme for den generelle forskning indenfor Universitetet. Denne komité fremlagde sine forslag i februar 1982. I denne korte oversigt er det ikke muligt at gå nærmere ind på de to sidstnævnte forslag angående udviklingen af forskningen i Island i den nærmeste fremtid.

Tabel 1. Islands folkemængde

1.dec. år	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Antal	219033	220918	222470	224384	226724	229187	231958	234980

Tabel 2. Islands Universitet.Stiftet 1911

Antal lærere og studerende

	Professorer	Dosenter	Lektorer	Adjunkter	Andre lærere	Lærere til- sammen	Studerende
1911-12	9	2			10	21	45
1979-80	77	89	61	39	643	909	3200

Tabel 3. Fakulteter ved
Islands Universitet.

<u>1911-12</u>	<u>1979-80</u>
Teologi	Teologi
Medicin	Medicin
Jura	(Derunder:
Filosofi	Farmasi
	Sygepleje
	Rehabilitering)
	Jura
	Filosofi
	Ingeniør-
	og naturvidenskab
	Ökonomi
	Ödontologi
	Socialvidenskab.

Tabel 4. Forskningsinstitutter knyttet
til Islands Universitet

Institut for Eksperimental Patologi, Keldur
Árni Magnusons Institut
Islands Universitets Ordbog
Universitetets Naturvidenskabelige Institut
Det Nordiske Vulkanologiske Institut
Universitetets Antropologiske Institut
Universitetets Genetiske Komité.

Tabel 5. Næringsvejenes Forskningsinstitutter

Det Oceanografiske Institut
Landbrugets Forskningsinstitut
Det Teknologiske Institut
Fiskeri-industriens Forskningsinstitut
Bygnings-industriens Forskningsinstitut
Energi Instituttet
Det Meteorologiske Institut

Fig. 1

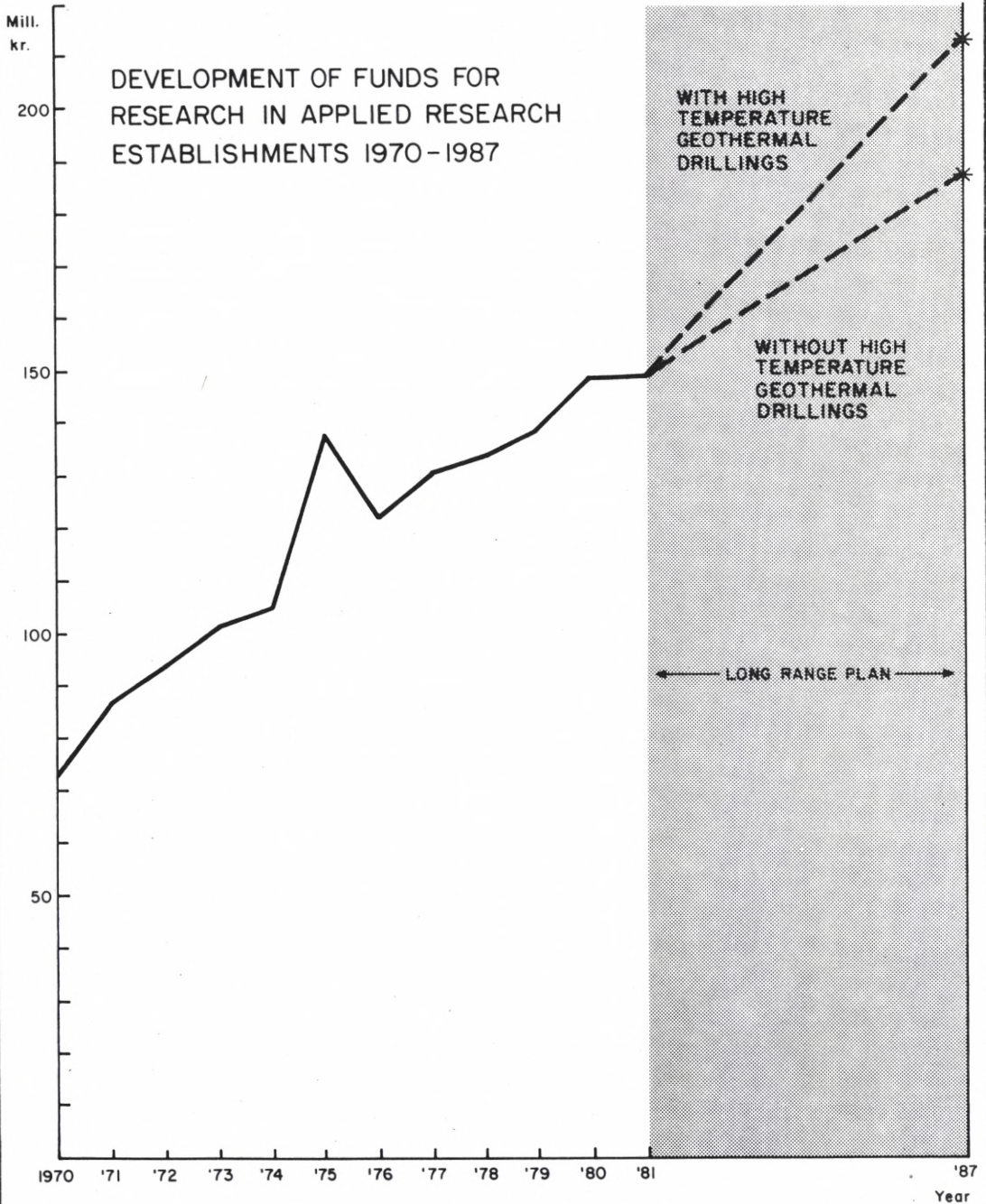

Fig. 2

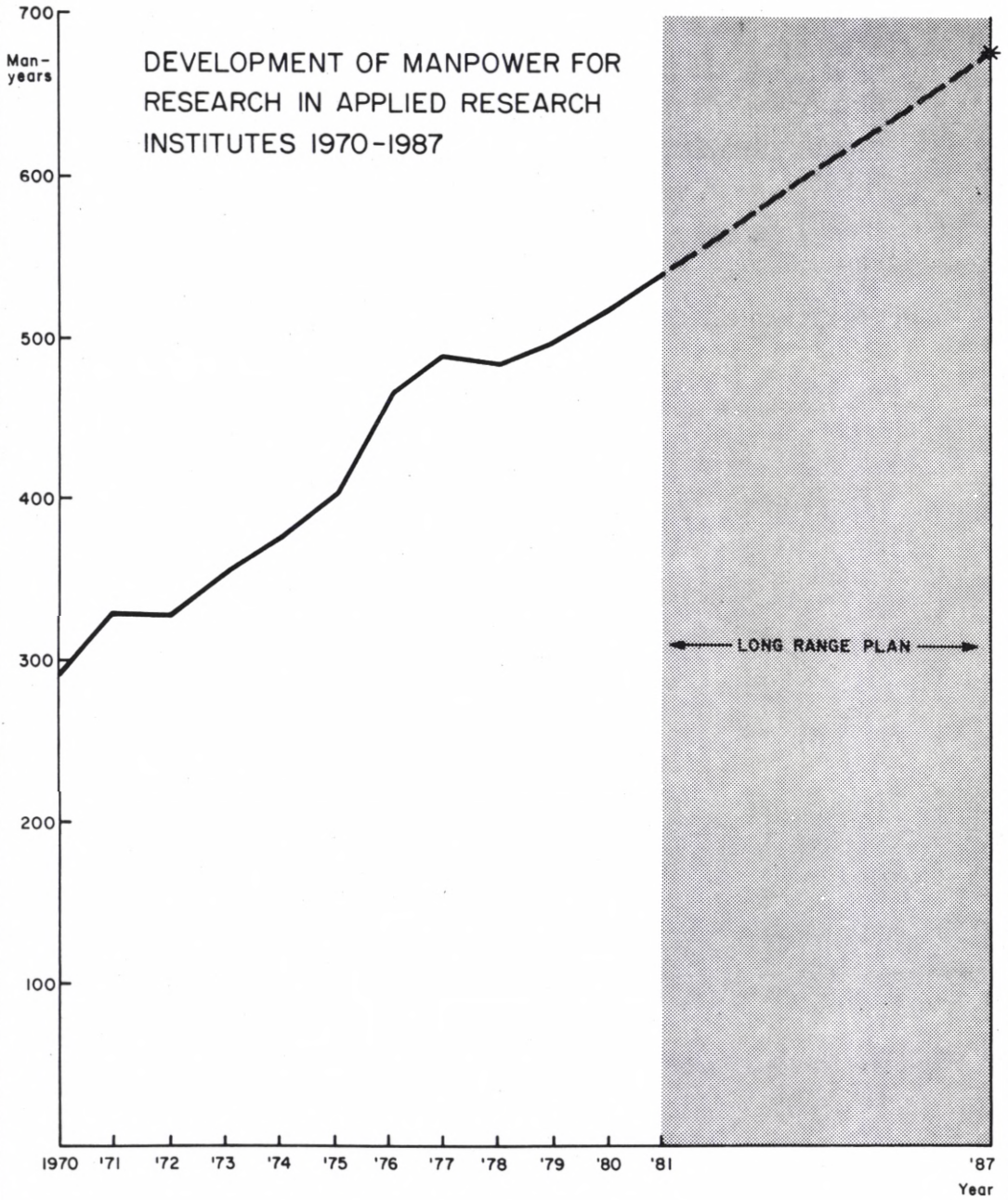
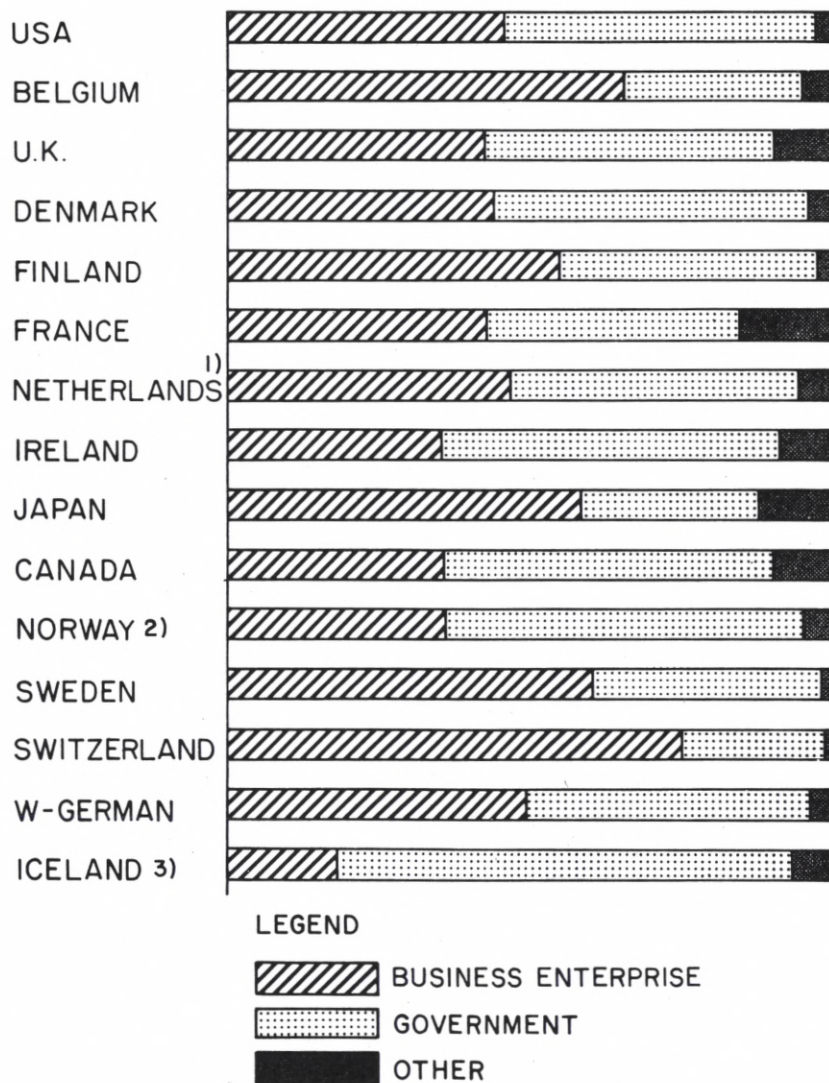

Fig. 3

SOURCES OF FUNDS FOR R&D IN SEVERAL OECD COUNTRIES, 1979

1) 1978. 2) NORDFORSK R&D STATISTICS, 1979. 3) THE NATIONAL RESEARCH COUNCIL
Sources: Science and Technology Data: Rapid Results, RDE /3, OECD pgs. 6,9 and 12

Fig. 4

**COMPARISON WITHIN OECD 1971-1979
MANPOWER AND FUNDS FOR R&D**

